

Lukács György:

A FORDULAT PROBLÉMÁI

/ Fiatal Magyarország, 1948 június 28./

Semmi kétség: a népi kollégiumi mozgalom létrejötte és fejlődése demokráciánk egyik legnagyobb tette a kultúra megújítása területén. Az a pusztán tény, hogy több mint 10.000 munkás-és parasztfiú demokratikus nevelést kapott és kap, hogy ennek következtében kifejlődőben van jövőnk egyik leglényegesebb kádere, egyike a három év legfontosabb eredményeinek. És itt nem szabad megfélemedezni arról sem, hogy ez a fejlődés nemcsak mennyiségi, hanem ideológiai is volt: megtörtént a reakciós elemekkel telített népi romantikának lassú, rendszeres lefaragása a legjobb fiatalság világszemléletéből. Most már ez a fiatalság arccal a valóság felé fordul, valóságos feladatok valóságos szemléleté és megoldása határozza meg világfelfogásukat.

Ámde éppen ezek a jelentékeny és kétségbevonhatatlan sikerek teszik szükségessé a fordulatot. A fordulat döntő szervezeti lépése megtörtént: a Népi Kollégiumok szakosítása. Helyes és döntő lépés volt ez, mert megadta az egészséges továbbfejlődés minden lehetőségét. De ez a lehetőség csak akkor válik valósággá, ha ezt a fordulatot nem formálisan, nem bürokratikusán hajtjuk végre, hanem komolyan és reálisan.

Ehhez önkritika szükséges. **MTA FIL. INT.**
Lukács Arch.

Kezdjük egy látszólag külsőleges megfigyeléssel: egyetemi hallgatóink körülbelül 10% -a ma már a Népi Kollégiumokból kerül ki. Be kell azonban itt vallanom: ha ~~szé~~ nem tudnám a statisztikából, soha sem vettem volna észre. Ott, ahol az egyetem igazi tudományos élete folyik, elsősorban a szemináriumokban, távolról sem tiz százalékos a népi kollégisták részvétele. És itt elsősorban nem a mennyiségről beszélek, bár ez sem lényegtelen. De az a NÉKOSz-szellem, amelyet mindenki, akinek a népi kollégiumi mozgalomhoz köze van, annyira szeret, amely mindenkit magával ragad, ha a kollégiumi élettel közvetlenül érintkezik, ez a NÉKOSz-szellem sehol sem hatolt be az egyetemi élet, az egyetemi oktatás és tanulás szellemébe.

Ennek számos oka van. Pataki Ferenc ezen az ankétén helyesen emeli ki a népi kollégisták kisebbségi érzését, mely nehézzé fejlődésük következtében elkerülhetetlen tudáshiányukban, csiszolatlanságukban gyökeredzik. Ez igaz mint megállapítás, de ha komolyan szembenézünk a tényekkel, úgy ez a hiányosság eggyel több ok lett volna arra, hogy sokat lássuk és halljuk a népi kollégistákat szemináriumainkban.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Tudáshiány? Nem tartom komoly oknak. Akinek, mint nekem, dolga volt a háboru alatt középiskolát végzett egyetemi hallgatókkal, annak tudnia kell; milyen gyenge lábon áll a legtöbbnek tudása; és főleg, hová züllött minálunk a tudományszeretet, a tudománymorál. A hallgatók megszokták, hogy a régi jegyzetek bevágása alapján minden vizsgát le lehet tenni, még a doktorátust is, anélkül, hogy az ember tudományának legfon-

tosabb forrásmunkáival megismerkedett volna. Nem egyszer találkoztam doktori szigorlatra jelentkezőknél őszinte megütöközéssel azzal a követeléssel szemben, hogy szakmájuk forrásmunkáit mégis csak ismerniök kellene. Most már ebben a helyzetben a népi kollégisták friss tudományszeretete, eredeti, közvetlen, szenvedélyes, társadalmi viszonya a tudományhoz, lényegesen segíthetett volna a féreneveltek átformálásában.

Nem tudom elképzelni azt sem, hogy a népi kollégisták ezt a fölényüket semmikép sem érezték volna. /Persze, a fölénynek ez a tudata nem zárja ki a fentebb említett kisebbségi érzést - még ugyanabban az emberben sem/. De azért mégsem lehetett ezt a kisebbségi érzést egyedüli oknak, még csak főoknak sem elismerni a népi kollégisták eddig észlelt visszahuzódása kérdésében.

Mondjuk ki nyíltan: ebben az elzárkózásban, a népi kollégisták szinte kizárólagos kollégiumi életében egy bizonyos szektaszerűség nyilvánul meg. Ha ezt nyíltan kimondjuk, nem tagadjuk az első NÉKOSz-évek, az első NÉKOSz-nemzedékek érdemeit. Még azt is hozzátesszük: az első nekifutásnál érthető volt egy ilyen elzárkózás: konzervatív, sőt reakciós egyetemmel, az élettől, az építendő új élettől idegen tudománnyal állottak szemben. Azt gondolták, legjobb, hogyha egymásközt, kollégiumi közösségben tanulnak s csak a demokrácia legjobbait fogadják el tanítómestereknek. Tanulásuk, önképzésük, emberi és társadalmi fejlődésük közvetlen kapcsolatban állott részvételükkel a demokrácia építésében.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Ennek az első hőskornak ideje lejárt. Nemcsak azért, mert ami lehetséges volt egy egyedülálló Győrffy-kollégiumban, lehetlenné vált a sok kollégiumra kiterjedő tömegmozgalomban, mert a mozgalom kiszélesedése nyomán a kollégiumi előadások színvonala szakadatlanul süllyedt, hanem főleg azért, mert a feladatok megváltoztak. Ami tegnap erény volt, ma hátramaradottság, holnap pedig mulasztás, sőt bűn lesz.

Ennek az új helyzetnek felismeréséből jött létre a szakosítás. A népi demokráciának minden területen meggyőződött demokrata szakemberekre van szüksége. A hangsúlyt mindkét szóra kell tenni. A 10.000 népi kollégista diák feladata: új átformáló, vezető réteget adni a magyar kultúrának; konkrétan érvényesíteni a népi demokrácia elveit a kulturélet minden területén. Akár orvos, akár filológus, akár mérnök, akár tanító lesz valamelyikükből: az ő segítségükkel valósul meg az új magyar népi kultúra, tűnik el végérvényesen az életből, a művekből, a lelkükből a régi dzsentri Magyarország, egy évszázad katasztrófasorozatának Magyarország.

Ehhez az átalakuláshoz új embertípusnak kell létrejönnie. Ez azonban nem magától jön létre; csak saját munkánk eredménye lehet. És meg kell szabni e munkánk helyes tartalmát és irányát. A NÉKOSZ tagjainak demokrata nevelését jó irányban indította meg. Helyesen tette, hogy nemcsak elméleti oktatást adott, hanem összekapcsolta ezt a nevelést a gyakorlati politikai és társadalmi élettel. Ma nem lehet valaki igazán jó orvos vagy mérnök, akinél ez a kapcsolat nincs meg tudatosan. Ezt a régi

értelmiség legjobbjai kezdik felismerni; az új embertípus egyik ismérve, hogy ennek az összefüggésnek tudata vérré vált benne.

x

Annál hiányosabb ma még a szakképzés. A szakosításban rejlő célkitűzés a kollégiumi oktatásnak új irányt ad: arra kell központosítani az erőket, amit a főiskola ma még nem adhat meg: tehát elméleti oktatásban az általános társadalomtudomány, az elméleti ökonómia stb. alapjainak elsajátítására, mert ezeknek ismerete minden szakmában egyformán nélkülözhetetlen. /A szakosítás azonfelül még lehetővé tesz itt is bizonyos differenciálódást: a marxista közgazdaságtan alapelvei természetesen ugyanazok, de célszerű, ha az általános alapfogalmak elsajátítása után arra helyezik a súlyt, ami az illető szakma részére a legfontosabb./ A szoros értelemben vett szakmai oktatás természetesen a főiskolán játszódik le s ebben teljes energiával részt kell venni minden népi kollegistának, még akkor is, ha konzervatív, sőt reakcionárius professzor adja is elő a szak tárgyat. A szakma elemeit mindenkor meg lehet itt tanulni, a kollégiumban szerzett gazdasági és társadalmi műveltség pedig lehetőséget ad arra, hogy ne kritikátlanul fogadja be a diák az esetleges reakciós tanokat.

MTA FIL. INT.

Lukács Arch.

Természetesen továbbra is nélkülözhetetlen marad a gyakorlati társadalmi élettel való benső összefüggés. A fordulat itt látszólag csak mennyiségi: a tanulás és a társadalmi munka aránya. De ez az irány minőségi problémákat rejt magában. Jelenleg

az egyetemen egészségtelen állapotok uralkodnak: az apolitikus diákok egy része komolyan tanul és idővel jó szakemberre fog válni, a jó demokraták /főleg a kommunisták/ egész nap politizálnak, szervezkednek, elhanyagolják tanulmányaikat. Ebben a rossz irányban halad a népi kollégisták tekintélyes része is.

Ennek hátrányos következményei nemcsak a jövőben fognak megnyilvánulni, amennyiben a legjobb demokrata érzelmi ifjúság nem szerzi meg azt az ismeretanyagot, amelyre később szüksége lesz, hogy országos hivatását betöltse. A bajok ma is meglátszanak. Kétésgtelen, hogy a haladó diákságnak távolról sincs akkora befolyása a diáktömegekre, mint amilyen kellene hogy legyen, mint amilyen objektíve lehetne. Ennek oka természetesen itt keresendő. /Bár nem szabad elhallgatni a NÉKOSZ-szektaszellem ama káros következményét sem, hogy a kollégisták többsége - igen helytelenül - távoltartotta magát az egyetemi diákmozgalomtól./ Ha igaz az, hogy az üzemben csak jó munkásnak lehet igazi befolyása szaktársaira, úgy ez az egyetemen még fokozottabb mértékben érvényesül. A kollégák között igazi, nem mondvacsinált tekintélyt egyedül tudással, hozzáértéssel, szellemi fölényvel lehet szerezni.

Ez természetesen nem jelenti hogy a népi kollégisták s a haladó diákok általában már ne politizáljanak. Ez nevetséges, ostobán reakciós felfogás volna. Azt mondtuk: demokratikus szakemberekre van szükségünk, nem a világtól, az élő társadalómtól elvonatkozott specialistákra. Ezt pedig csak úgy lehet elérni, ha a diákság már diákkorában, elméletileg is, gya-

korlatilag is benső kapcsolatba kerül a társadalom nagy, aktuális kérdéseivel. Ez csak a diákmozgalomban érhető el. Ha azonban itt le akarjuk küzdeni az eddigi szektaszerűséget, ha azt akarjuk, hogy a népi kollegisták tevékenyen résztvegyenek a diákmozgalomban, komolyan meg kell vizsgálnunk azokat a hibákat is, amelyek a diákmozgalomban ma már nyilvánvalóak. Mindekelőtt: általános mozgalmi tapasztalat, hogy ahol az élcsapat, a vezetőkáder túl van terhelve, ott valami hiba van a munkarendszerben. Már pedig közismert tény, hogy éppen a legbuzgóbb mozgalmi emberek /akár népi kollegisták, akár nem/ a politikai munkától nem jutnak hozzá a tanuláshoz, a művelődéshez. Itt új káderek bevonásával, helyes munkamegosztással, helyes munkamódszerrel kell ezen a vezetőréteg fejlődését akadályozó túlterhelésen gyorsan és radikálisan segíteni. És akkor maga a munka is javulni fog.

De hibás az egész munkamódszer. Rendkívül sok benne a meddő járat. Ez számos kezdődő mozgalom gyermekbetegsége. Amikor 1922-ben a polgárháború befejezése után Majakovszkij gyönyörű verset írt a kommunisták folytonos ülésezéseiről, Lenin a következőket írta: "...már rég nem éreztem ilyen megelégedést, politikai és adminisztratív szempontból. Majakovszkij versében hahotázik az ülésezéseken és gúnyolódik a kommunistáknak, hogy folyton üléseznek és túlüléseznek. Nem tudom, hogy ez mit ér mint költészet, de ami a politikát illeti, jót állok érte, hogy tökéletesen helyes. Mi tényleg olyan emberek helyzetében vagyunk /és ki kell mondani, hogy ez igen buta helyzet/, akik szakadatlanul üléseznek, bizottságokat állítanak össze, terveket állítanak fel - a végtelenségig... Elég, ha ránk néz valaki, hogy hogyan ülésezünk,

dolgozunk, a bizottságokban és meg kell látnia, hogy az öreg Oblomov még mindig él, és le kell mosni ezt az örökséget, le kell tisztítani, tépázni, cibálni, hogy valami hasznos jöjjön ki belőle." Mindez szószerint áll a népi kollegisták, az egyetemi hallgatók mai társadalmi munkájára. Ha el is ismerjük, hogy ez a forradalmi gyerekbetegség, azért mégis betegség, s ezért kell, hogy gyorsan és erélyesen végezzünk vele. Annál is inkább, mert ebből a helytelen irányu és tartalmu munkamódszerből egyrészt kinövőben van egy egészségtelen típus, amelyet Pataki Ferenc helyesen a "hivatásos ifjúsági politikus" elnevezéssel látott el. Másrészt ez a szervezeti szektárius szellem a legszorosabb összefüggésben van az egész egyetemi diákmozgalom szektaszerű hibáival. Itt mindkét oldalon - a népi kollegistáknál csak úgy, mint az általános főiskolai diákmozgalomban - önkritikára van szükség. Nem egy konfliktus onnan eredt, hogy két szektáns irány ütközött össze egymással.

Az egyetemi társadalmi mozgalmaknak a verseny, a "tanulj többet" mozgalomnak tulságosan mennyiségi jellege van. Ajánlom a népi kollegistáknak, hogy olvassák el saját folyóiratuk, a Valóság májusi számában a munkaversenyről szóló cikket, különösen az Ajkai timföldgyár versenytervét, hogy lássák, milyen éretten ítélik meg a munkásaink a minőségi átállítás kérdését. Ennek a minőségi kérdésnek a diákmozgalomban még sokkal nagyobb a jelentősége. Egy könyvet komolyan áttanulmányozni sokkal többet ér, mint tiznek tartalmát annyira ismerni, hogy a munkaversenyben pontot lehessen szerezni vele. A népi kollégiumi /és általában a diákmozgalmi/ politikai vezetőknek erre a minőségre kell venniök az irányt, s a jövőben a verseny pontjait minőségi

alapon - a minőség szigorú ellenőrzése mellett - kell meghatározni.

Ismétlem: új embertípusra van szükség, meggyőződött, demokrata, szocialista a közéletben tevékenyen résztvevő képzett szakemberre. Ennek erélyes hangsúlyozása talán kellemetlenül érint egyes "hivatásos ifjúsági politikusokat", egyes tulbuzgó, magukat harcos marxistáknak képzelő diákokat. De ezekkel szemben nem lehet eléggé élesen hangsúlyozni, hogy az igazi marxizmus szakadatlan tanulást, ismereteink lankadatlan bővítését és elmélyítését jelenti. Enélkül, e tanulás nélkül a marxizmus üres frázissá válik. Ezt nem én mondom, Engels írta 1890-ben, amikor a "szocialista törvény" megszűnése után oly hangulatok keletkeztek a munkásmozgalom fiatal értelmiségében, mint most a mi diákjaink között. És csak meg kell nézni az MDP szervezeti szabályzatának idevágó szakaszait, hogy lássuk, milyen súlyt helyez a párt az elméleti színvonal emelésére. És ha az MDP kongresszuson Kádár János élesen megróttá azokat a pártmunkásokat, akik nem foglalkoznak konkrétan üzemeik termelésével, annak mennyiségi és minőségi fokozásával, mit szólna akkor azokhoz a diákvezetőkhez, akik a tanulás minőségi oldalát elhanyagolni engedik.

x

Persze mindez nemcsak a népi kollégisták ügye, hanem az egész haladó diákságé. Különleges NEKOSz-ügyé csak azáltal válik, hogy a népi kollégiumi ifjúság, mely 1945-ben kétségteljesen a demokrácia élcsapata volt főiskoláinkban, abban a ve-

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

szélyben forog, hogy elveszti ezt az élcsapat jellegét, ha nem gyakorol önkritikát, ha nem hajtja végre gyorsan és határozot-
tan a szükséges fordulatot. Ez pedig nem a NÉKOSz belügye. A
népi kollégiumi mozgalom a magyar népi demokrácia egyik legna-
gyobb büszkesége és reménye; egyike azoknak az alapításoknak,
amelyekkel Magyarország az új átalakulásban nemzetközileg is
az élen jár. Nem szabad megengednünk, hogy miután a veszélyt
felismertük, a gyógmódot megtaláltuk, a végrehajtás lazasága
és határozatlansága veszélyeztesse a fontos eredményt.

Ehhez persze az is kell, hogy a demokratikus pártok, a
demokratikus állam segítsé a népi kollégiumi mozgalmat. Itt
nem elsősorban anyagi segítségre gondolok. Természetesen erre
is szükség van, mert pl. a legtöbb népi kollégium könyvtára o-
lyan szegényes, hogy nagyon megnehezíti a diákok önképzését.
Itt segítség kell hazai, sőt, ah lehet, nemzetközi vonalon.
/Pl. a megalakulandó UNESCO magyar bizottságának egyik első
feladata kell hogy legyen, hogy a népi kollégiumi könyvtárak
kiepítésére támogatást szerezzen/. Amire itt elsősorban gondo-
lok, az egy helytelen gyakorlat megszüntetése. A NÉKOSz szek-
tarianizmussal párhuzamosan egyes közintézményekben rövidlátó
kádépolitika fejlődött ki, mely ezt a szektarianizmust sok te-
kintetben alátámasztotta. Arról van szó, hogy számos esetben
még nem végzett népi kollegista diákokat elvezényeltek állami
vagy társadalmi alkalmazásba. Ennek már pusztá lehetősége de-
mokratizálja a komoly tanulást, mert sok diák nem is tartja ér-
demesnek komolyan foglalkozni szakmájával, ha az az érzése,
hogy ugysen fogja azt bevégezni. Az így elvezényeltek egyrészé-

ből pedig kétségkívül félelme lesz. Ritka az a kivételes politikai vagy szervező tehetség, aki pályafutásának ilyen megindulása ellenére mégis teljesen beválik, mégis teljesértékű közéleti emberré lesz. A legtöbbször hosszabb-rövidebb idő után nyilvánvalóvá válik ismereteinek, tudásának, tapasztalatainak hiánya; de ha ez néhány év múlva történik, úgy nincs többé út vissza a tanuláshoz. Így megtörténhetik, hogy olyan emberek, akikből két vagy három évi továbbtanulás után jó szakemberek lettek volna, hasznavehetetlen félemberekké válnak. Kell tehát, hogy minden demokratikus szerv /akár állami, akár társadalmi,/ tiszteletben tartsa a népi kollégiumi fiatalság kifejlődési lehetőségeit, mint népi demokráciánk jövődöbeli nagy erősségét, hatalmas tartalékát; kell tehát, hogy bármekkora is a káderhiány minden területen, ne folytassuk itt se rablógazdálkodást. Ha a NÉKOSz fiatalság ma komolyan tanul, a jövőnek, a demokratikusan meginduló, a szocializmus útját járó Magyarországnak tanul.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.